

УДК 821.161.1-31.6:82.09

А.А. Висоцький**ПОВІСТЬ М. СЕМЕНОВОЇ «ВЕДУН»:
ЛІТОПИСНИЙ КОНТЕКСТ
АВТОРСЬКОЇ КОНЦЕПЦІЇ ВИТОКІВ РУСИ**

В одному з інтерв'ю 1996 р. М. Семенова зізналася, що їй «завжди здавалося більш цікавим писати не про великі історичні події, а про те, чому люди того часу діяли так, а не інакше, як вони на життя дивились, як вони світ собі уявляли» [2]. Саме в такому авторському підході дослідники вбачають одну з ключових особливостей «умовно-історичних романів» письменниці, де «історичні події не відіграють важливої ролі» [13, с. 143]. Водночас, як справедливо підмітила В. Валітова, «по розсипаних по тексту згадках про історичних особистостей та знаменних подій можна визначити час дії, а за описом побуту й згадкою географічних назв – місцевість, у якій проживають персонажі» [3]. У цікавій розвідці, присвяченій особливостям міфологічної реконструкції історії у М. Семенової, В. Валітова, в зв'язку з іншою метою роботи, побіжно, в тому числі, зупиняється на часово-просторових вимірах сюжетних подій «слов'янських та скандинавських» творів письменниці. Спробуємо на матеріалі повісті «Ведун» (1985) доповнити спостереження дослідниці деякими власними міркуваннями.

Як відомо, відправною точкою для художнього освоєння й образного втілення в художньому творі дійсності певної історичної доби постає авторська концепція. Митець конструює художній світ відповідно до власних уявлень, які ґрунтуються на інтуїтивному осягненні істин епохи. У М. Семенової це осягнення базується на літописному матеріалі. В основу сюжетної схеми її повісті «Ведун» покладено скупі відомості «Повісті врем'яних літ», які стосуються подій доби становлення Русі. Географічний простір твору локалізує його дію Приладожжям IX ст., ситуація в якому мала величезне значення для подальшої долі східного слов'янства.

Свого часу М. Шагінян, говорячи про роботу автора художньо-історичного твору з документом, зазначала: «В історичних романах документальність правомірна, але треба вміти читати документи, треба їх звільняти від чарів, від маскування, а це справа художника. Документ дуже часто не відкриває, а приховує правду. В історичному романі він повинен допомогти авторові у створенні атмосфери, настрою, напряму епохи, повинен стати будівельним матеріалом сюжету» [Цит. за: 1, с. 71]. Іншими словами, видобутий з документів факт так чи інакше осмислюється митцем і, набуваючи суб'єктивного забарвлення, кладеться в основу твору [1, с. 71-72].

У М. Семенової документ виконує важливу структурну функцію: він знадобився авторці для того, щоб деталізувати картину витоків Русі. Вилучений з літопису факт (події навколо т.зв. прикликання варягів) перетворюється на елемент композиції, розростається до картин життя предків у IX столітті – у добу зародження державності. Як відомо, велику роль у цьому процесі відіграли ільменські словени. «Словѣне же сѣдоша около озера Илмера, и прозвашася своимъ именемъ...», – йдеться у «Повісті врем'яних літ» (за Іпатським списком) [10, с. 12]. У цьому регіоні, на березі р. Волхов, у середині VIII ст. виникає один із центрів місцевих племен – Ладога. Тутешні словени раніше, ніж інші їхні родичі, згуртувалися в племена, здобувши тим самим перевагу в силі, що в остаточному рахунку й висунуло Ладогу вперед. У Приільменні й Верхньому Поволхов'ї, де розмістилася основна маса словен, обстановка була спокійніше, і складання племен проходило переважно під впливом не так зовнішніх, як внутрішніх причин.

Споруджені на найважливіших ділянках річкового шляху міста, в тому числі й Ладога, були військовими контрольними пунктами, які перешкоджали проникненню ворогів у глиб словенських земель. З розвитком зовнішньої торгівлі вони набули значення і торгових центрів, мешканці яких добре знали прибульців з різних сторін світу: «– Ты ведь ладожский, Неждан Военежич, – звертається до героя повісті М. Семенової відун Братила. – Кораблей, мыслю, видал поболе меня» [11, с. 385]. Зі свого боку, ладозькі люди, як пригадає сам Неждан Военежич,

з різною метою теж часто навідувалися «на варяжское побережье – в Аркону и Колобрег, на остров Готланд и в свейский город Бирку», не лякаючись, що їхні лодії-насади потонуть [11, с. 388].

Словенський союз стає осередком іще більшого племінного утворення, куди ввійшли, крім словен, кривичі, а також фінські племена, які літопис іменує «чудь» (як відомо, назва «Ладога» сягає фінського гідроніму «Alode-joki», де *alode*, *aloe* – «низька місцевість» і *jok(k)* і – «ріка» [6, с. 150]).

Опинившись у словенському поселенні Пічище, Неждан Воєнежич пригадує минулі дні: «...деревня Печище ничем меня не удивила. Я их, таких, таких, не две и не три повидал ещё дома, в Ладоге, когда Вадим Хоробрый ходил с нами по дань. Только у нас жила всё больше ижора да весь. Там почти не сеяли хлеба, лесной народ кормился тем, что давали озёра да зелёная чаща. Дома у них держались на срединных столбах, укрывались крышами из корья, огораживались заборами из косых жердей, не всякому волку перескочить. Здесь же обитало словенское племя: добрые рубленые избы в ряд стояли по высокому берегу речки. Много, целых восемь дворов. Большая деревня, богатая. Любо остановит глаз» [11, с. 372].

Отже, Приладожжя – це територія різнорідного, зі своїми відмінностями в способі життя локального етнічного об'єднання, поява якого була спричинена, в тому числі, реакцією на небезпеку, що походила від скандинавів. У VIII столітті вони перетинають Балтійське море, засновуючи опорні пункти на його південному узбережжі, звідки проникають у Фінську затоку, Неву, Ладозьке озеро й Волхов. Загони прибульців формувалися з купців-воїнів, які займалися – залежно від обставин – торгівлею або грабежем і збиранням данини з племен, що траплялися на їхньому шляху. «Имаху дань Варязи приходяще изъ заморья на Чюди и на Словѣнхъ, и на Мѣрхъ и на Всѣхъ [и на] Кривичахъ» [10, с. 28], – читаємо у літописі під 6367 (859) роком. Про те, що північанам був добре знайомий шлях у ті землі, свідчать і різноманітні джерела – найдавніші рунічні камені, саги про древні часи, архаїчний пласт свідчень яких сягає епохи вікінгів, та ін. Ладога, наприклад, звідки герой повісті М. Семенової,

за частотою згадувань у текстах, які оповідають про події епохи вікінгів, «значно перевищує всі інші східноєвропейські центри разом узяті» [9, с. 187]. Саме звідси, з т. зв. «Верхньої Русі», якою первісно вважали територію Прильмення, «свої ще в першій половині IX століття потрапляли далеко на південь» [7, с. 190]. Навідувались у ці краї і вікінги-дани, з бойовими порядками яких добре був знайомий бувалий у бувальцях воїн Неждан («...я видел, как идут в бой датские викинги. Шлем к шлему, топор к топору!» [11, с. 370]).

Іноземна загроза згуртувала місцевих поселенців під проводом словенської знаті. У середині IX століття на північному заході Східної Європи склався племінний суперсоюз для оборони від норманських вторгнень, який об'єднував у собі, крім слов'янських (словене, кривичі), і фінно-угорські племена. Літопис повідомляє: в «...лѣто 6370 (862) ...изгнаша Варягы за море, и не даша имъ дани, и почаша сами в собѣ володѣти» [10, с. 28].

М. Семенова почуває себе досить вільно у використанні інформації, взятої з середньовічних джерел. Факти не тиснуть на неї, не обмежують своєю автентичністю її творчу фантазію. Користуючись літописним текстом, письменниця прагне добитися максимальної віддачі історично задокументованого факту в контексті ідейно-образного змісту твору. І в той же час авторка дуже рідко йде на свідоме викривлення історичних фактів, дозволяючи собі лише, так би мовити, обґрунтовано допустиму версію, тобто таку, яка не може зруйнувати історичну вірогідність цілого.

Авторський задум повісті «Ведун», очевидно, не передбачав розгортання історичного фону для біографічної сюжетної лінії Неждана Воєнежича: приміром, М. Семенова не відтворює перипетії утворення вищезгаданого племінного союзу. Проте відомо, що його виникнення відбувалося в обстановці взаємного протистояння претендентів на лідерство: «и вѣста родъ на родъ, и быша усобицѣ в нихъ, и воевати сами на ся почаша» [10, с. 28]. Про ці міжусобні зіткнення свідчить і археологія. Розкопки Ладоги, наприклад, показали, що в середині IX століття місто сильно вигоріло. Науковці пов'язують ладозьку пожежу з племінними конфліктами [9, с. 212; 7, с. 193].

Задокументовані факти в художній реальності повісті М. Семенової наповнюються новим змістом, який докорінно не суперечить джерелу, а поглиблює чи розширює його повідомлення. Авторка зосереджує читацьку увагу на діях головного героя, Неждана Воєнежича, у різних топосах – то у Ладозі, то у Новгороді і, насамкінець, завершуються події твору в загубленому в лісах великому прибережному словенському поселенні. Означений підхід до викладу матеріалу дозволяє М. Семеновій привести фабульний ланцюг «Ведуна» у відповідність до історичних реалій, а також, у тому числі, продемонструвати велич і природне багатство краю.

«Ведун» М. Семенової належить до творів, сюжет яких не має строго документальної основи. Читаючи «Валькирию», «Лебединую дорогу», «Лебеди улетают», «Пелко и волки» та ін., доречно згадати В. Скотта, у романах якого домінує не історичний, а вигаданий герой. У письменниці історичні особи діють, зазвичай, теж як епізодичні. У «Ведуне» літописні персонажі (Рюрик, згадуваний у Никонівському літописові Вадим Хоробрий) не беруть безпосередньої участі у подіях повісті. Вони – на задньому плані, однак їхня присутність сприймається як розпізнавальні знаки зображуваного часу. А час цей, як відомо, є одним із спірних та важких для вивчення періодів слов'янської минувшини, і в нього М. Семенова вплітає особисті долі своїх персонажів.

Про факти, що вони знані істориками, в її прозі, як правило, сигналізується читачеві. Частіше за все це відбувається у сказаному героями, їхніх думках або уві снах, які перегукуються своїм змістом з подальшими споминами персонажа. «Снился мне сон... – розповідає М. Семенова вустами Неждана Воєнежича про події, які розгорталися в зв'язку з «прикликанням варягів». – И вновь тысячегласно шумело многолюдное вече. И говорили ладожане: а верно ведь, братие, не бывает одному телу – да враз о двух головах...

И вновь спрашивал Вадим Хоробрый, наш князь: али не люб уже стал вам, други ближние? Али не помните, кто для вас ижору примучивал? С кем в походы ходили, добычу да славу имаючи? Али Дажьбгоу трижды светлomu плохие требы ради вас клал?..

Люб, как прежде, отвечали князю ладожане. Да только не ты нас от главного-то лиха избавил. Не твоего стяга свеи бегают, варяжского белого сокола! Не у тебя лодьи боевые, с морскими разбойниками тягаться, – у Рюрика. Не ты находников отвадил, варяги выручили. Поди, княже, под Рюрика братом меньшим, послушным! И володей нами по-прежнему, покуда жив будешь!

А Рюрик здесь же стоял. При мече. Во главе дружины, бронзоволицей, усатой... Многих в той дружине я знал, со многими хлеб-соль водил. Но ныне был со своим князем, с Вадимом. И дойди дело до кулаков, до мечей, как то нередко на вече бывало, – не отступился бы от побратимов, пока глаза видели свет...» [11, с. 388-389]. Отже, часово-просторові межі сюжетної дії повісті змусили письменницю впритул підійти до питання, над розв'язанням якого вже не перше сторіччя б'ються науковці.

У середині 80-х років минулого століття, коли з'явився «Ведун», вийшла друком монографія «Епоха викінгов в Северной Европе» (1985), в якій історичне тло повісті М. Семенової схарактеризовано так: «Словенська знать.. у пошуках союзників проти непокірних племінних сил, а також і находників-варягів (а в середині IX ст. це передусім – шведські вікінги, які базувалися на Бірку), добре орієнтувалась у ситуації. Вона врахувала загальну обстановку на Балтиці: загострення конкурентної боротьби між Біркою та Хедебю (великий торговельно-ремісницький центр епохи вікінгів у Датській державі (Ютландія). – А.В.) у 830–850-х роках; перспективність зв'язків, які на той час були встановлені з Фрісландією та іншими західними центрами; систему порівняно стабільних слов'яно-скандинавських відносин, яка склалася на півдні Балтійського узбережжя. Прикликання «князя з-за моря» було добре розрахованою політичною акцією. У Ладозі з'являється Рюрик» [9, с. 212]. Автор указаної праці, археолог і «активний провідник ідеї норманства варягів» Г. Лебедев ще в 1970-ті роки разом з однодумцями В. Булкіним та І. Дубовим висловив переконання, що ладозький матеріал розкриває реальний зміст варязької легенди [14, с. 163, 165], і підтримав версію про тотожність літописного Рюрика з датським вікінгом Ререком Фрісландським – ворогом

вікінгів шведських [7, с. 193]. З вищенаведеного фрагменту повісті «Ведун» можна припустити, що М. Семенова схиляється до визнання скандинавської етнічної приналежності воїнства Рюрика, якби не одна деталь – варязький білий сокіл. Білого сокола читач бачить уже на початку твору: цей хижий птах, «злий кречет» Морозка скрізь супроводжує Неждана Воєнжича, готовий захищати свого хазяїна від будь-якого нападника пазурами і дзьобом. «Друг надійний», «другий товариш» (перший – меч) – так називає свого крилатого супутника герой письменниці. Пізніше читач дізнається, що сокола (як і меча) подарував Нежданові Рюрик – на знак поваги до нього за вірність своєму загиблому князеві Вадиму. Зв'язок ладозького правителя з птицею (Неждан у своїх спогадах іменує Рюрика «варязьким соколом») у М. Семеновій сягає комплексу припущень та ідей, які склалися навколо теорії південнобалтійського походження варягів. Не буду зараз вдаватися до подробиць цієї теорії, скажу тільки, що її прихильники, сучасні антинорманісти, використовують старі версії Ю. Венеліна (1802–1839), С. Гедеонова (1816–1878), Д. Іловайського (1832–1920), В. Вілінбахова (1924–1982), А. Кузьміна (1928–2004), відкориговані відповідно до сучасних умов (детальніше див: [14; 4, с. 8-10]). С. Гедеонов, наприклад, пов'язував походження Рюрика та його варягів з вендським (слов'янським) племенем ободритів, акцентуючи увагу на ідентичності імені знаменитого ватага їхньому племінному символі – *rapogu* (соколу): «...Оботрити прозивалися с о к о л а м и, внаслідок особливої поваги до релігійного та символічного значення цих тварин...» [5, с. 194]. Як було підмічено ще в XIX ст. [5, с. 194], у середньовічному сприйнятті венди асоціювалися саме з цією хижою птицею: «Сага про Хакона Доброго» повідомляє про скальда Гутхорма, який прославляв конунга Хакона за підкорення гнізда «вендського сокола» [16].

Отже, М. Семеновій для моделювання її художньої концепції потрібно було спиратися на три світи – скандинавський, слов'янський та фінський. Але, якщо дослідник-історик може простежити витоки й значення будь-якого історичного явища, виходячи з єдиних методологічних позицій, проте з різних напрямків, то митцю-письменникові,

якщо він прагне донести історичні факти в образах, слід обмежитися чимось одним. Авторка обрала слов'янський напрямок і, вочевидь, не помилилася, оскільки це давало їй можливість, не випускаючи з поля зору руські літописні дані й легенди, нарівні з археологією середньовічних слов'ян, абсолютно природно ввести розмаїту історико-археологічну й літературну традицію скандинавських та фінських народів, які за середньовіччя відігравали вагому роль у процесах європейського політичного й культурного життя.

Про діяльність Рюрика на Русі відомо дуже мало. За версіями одних джерел він прийшов княжити в Новгород, за іншими – спочатку закріпився в Ладозі. Остання версія, на думку сучасних дослідників, більш імовірна, оскільки Новгорода у часи Рюрика на його історичному місці ще не існувало [8]. Невідомо також достеменно, на яких умовах був запрошений Рюрик, можливо, для того, щоби вершити справедливий суд і очолити оборону прилеглих територій від зазіхань вікінгів (у М. Семенової остання умова – найголовніша). Проте Ладога була надто вразлива для набігів з моря, і Рюрик був змушений розпочати активну колонізацію майбутньої Новгородської землі. Її центром, куди сходилися всі шляхи, а звідки на Балтику лежала одна путь – Волхов, ставало верхів'я цієї ріки. Рюрик повинен був усвідомлювати всі вигоди, які міг йому надати контроль над цими землями [8].

Очевидно, не всі з-поміж тих, хто запрошував варягів, були задоволені діяльністю і планами прибульців. Никонівський літопис зберіг до нашого часу переказ про Вадима Хороброго, який очолив повстання проти Рюрика та його варягів. Під 6372 (864) роком у літописі йдеться: «... того ж лета оскорбишася новгородци, глаголюще, яко быти нам рабом, и много зла всячески пострадати от Рюрика и от рода его» [Цит. за: 15, с. 12].

У М. Семенової витоки конфлікту між Вадимом, якого В. Татищев називає «славенським князем» [12, с. 116], та Рюриком сягають, як видно зі сну-ретроспекції Неждана Военсжича, «ладозького» періоду: «Кинул шапку оземь лихой князь Вадим. И пошли мы с ним из Ладоги прочь. В тёмные леса пошли, на светлые озёра. Новый

детинець строятъ, новой дани искать... И ничего – нашли! Срубили городок малый на берегу сердитого Ильменя-озера, при широком истоке хлопотливой Мутной реки. Она оттоле к нам в Ладогу текла, в Нево-море. И зажили! Ни один гость, свой ли, заморский, мимо не проходил. Всяк мыто-пошлину платил нам и князю нашему Вадиму. Посёлочки кривский, мерянский, чудской да словенский, что издревле в том месте стояли, под нашей рукою быстро разбогатели, забрало удумали вкруг себя учинить, Новым Городом назваться.

Рюрик долго нас терпел» [11, с. 389].

У цій ситуації рано чи пізно повинно було постати питання про політичне лідерство, розпочатися з'ясування стосунків, кому саме контролювати торговельні контакти між Балтикою та Сходом. Конфлікт інтересів закінчився трагічно для однієї зі сторін. «Того ж лета уби Рюрик Вадима Храброго, и иных многих изби новгородцев съветников его», – продовжує літопис [Цит. за: 15, с. 12]. Герой «Ведуна» брав у тих подіях безпосередню участь: «В том бою я последним защищал князя Вадима. Уже бездыханного. И мой меч свистел и свистел над знакомыми ладожскими головами – пока не смерклось в глазах...

Рюрик пожелал взглянуть на меня сам. Ты славно бился, Неждан, сказал он мне. И князю, то ведаю, советовал пойти под меня» [11, с. 389].

Науковці переконані в тому, що «Рюрик переніс свою резиденцію до верхів'я Волхова й збудував тут укріплену резиденцію на так званому Рюриковому городищі. В останні роки експедиція Є.М. Носова відкрила тут укріплення другої половини IX століття. Є всі підстави вважати, що саме це поселення й одержало назву «Нового града» стосовно Ладоги» [8]. Інтерпретація М. Семенова Вадима як засновника Новгороду сприймається як вибудовування авторської розвідки, як письменницьке витлумачення й уточнення важливих, дискусійних проблем і подій східнослов'янської історії. «Ведун» – це своєрідний «вітраж», у рамці якого М. Семенова збирає, з'єднує, підключає до загального сюжетного руху різномірні матеріали (як суто наукові, взяті з літописів, історичних праць, так і оздоблені барвами

образного домислу), концептуальне чергування яких і творить повість. Одне з завдань твору якраз і полягає в тому, щоби сплавити, об'єднати цей строкатий матеріал, прокреслити в ньому відчутні магістральні лінії загальної авторської думки.

Документи у М. Семенової приховані в художній канві повісті, немов розчинилися в ній, переплавилися в образи. Літописні рядки про бунт Вадима проти Рюрика використовуються письменницею для того, щоб відкрити щось нове у характері Неждана Воєнежича. Іншими словами, явище макросвіту проектується на мікросвіт персонажа, висвітлюючи таку, зокрема, його рису, як воїнська вірність своєму вождеві.

Сюжет у «Ведуна» розгортається у хронологічній послідовності, в єдиному часовому поступі. Ретроспективні моменти (перипетії повстання Вадима у снах-споминах Неждана), які вкраплюються в подієву тканину твору, не роз'єднують часовий плин повісті. За допомогою ретроспекції розширюється сюжетна основа «Ведуна», йде інтенсивне наповнення його матеріалом. Функція ретроспекції, котра є повідомленням про окремі факти життя Неждана Воєнежича, у творі двоїста: це і експозиція характеру героя, і засіб демонстрації внутрішнього зв'язку життєвих явищ, що вони лежать у певних хронологічних рамках. Ці дві функції максимально зближаються. Згадувані сни Неждана про події в Ладозі фіксують його поведінку як відданого своєму вождю Вадиму воїна-кметя, «сигналізуючи» про особливості його характеру; і в той же час вони висвітлюють певний етап формування руської державності, події якого об'єктивно диктували певний тип поведінки героєві повісті.

З переносом центра княжої влади в центр Новгородської землі, яка теж складалася на багатоплемінній основі, почалося формування стійкого державного організму, за словами Г. Лебедева, «Русі Рюрика», в якій зростаючу роль об'єктивно стали відігравати словени [8]. Науковці окреслюють кордони цього територіально-політичного утворення так: від Пскова й Изборська на заході до Білого озера та Ростова на сході й від Ладogi на півночі до Полоцька на півдні [8]. І в цій зоні, яка охоплювала інтенсивні скандинаво-слов'яно-фінські

контакти попереднього періоду, якраз і розгортається дія не тільки «Ведуна», а й інших, вже названих мною, творів М. Семенової. Розмова про них – тема для окремої розвідки.

Література

1. Александрова Л. Советский исторический роман / Л. Александрова. – К.: Вища школа, 1987. – 160 с.
2. Бережной С. Фэнтези и историческая проза: беседа с Еленой Хаецкой и Марией Семеновой / С. Бережной // Белый тезис. – 1997. – Октябрь. – Режим доступу: www.barros.rusf.ru/article110
3. Валитова В. Мифологическая реконструкция истории в творчестве М.Семенової. – Режим доступу: elar.urfu.ru/bitstream/10995/24409...iurg-2014-124
4. Войтович Л. Рюрик и происхождение династии Рюриковичей: Новые дополнения к старым спорам / Л. Войтович // Русин: Междунар. историч. журнал. – 2013. – № 1 (31). – С. 6-41.
5. Геденов С. Варяги и Русь: Историческое исследование / С. Геденов. – СПб.: Типогр. Императ. Акад. наук, 1876. – Ч. I. – 401 с.
6. Джаксон Т. Исландские королевские саги как источник по истории Древней Руси и её соседей. X – XIII вв. / Т. Джаксон // Древнейшие государства на территории СССР. Материалы и исследования. 1988 – 1989. – М.: Наука, 1991. – С. 149-151.
7. Кирпичников А., Дубов И., Лебедев Г. Русь и варяги (русско-скандинавские отношения домонгольского времени) / А. Кирпичников, И. Дубов, Г. Лебедев // Славяне и скандинавы. – М.: Прогресс, 1986. – С. 189- 297.
8. Кузьмин С. От Скифии к России / С. Кузьмин. – Режим доступу: <http://pnae.spb.ru>
9. Лебедев Г. Эпоха викингов в Северной Европе: Историко-археологические очерки / Г. Лебедев. – Л.: Изд-во ЛГУ, 1985. – 287 с.
10. Повесть врем'яних літ. Літопис (За Іпатським списком). – К.: Рад. письменник, 1990. – 558 с.
11. Семёнова М. Ведун: Повесть / М. Семёнова // Семёнова М. Валькирия: Роман, повесть. – СПб.: Terra – Азбука, 1995. – С. 367-396.
12. Татищев В. История Российская / В. Татищев. – М.-Л.: Изд-во АН СССР, 1962. – Т. I. – 502 с.
13. Толкачёва В. Условно-исторические романы М. Семёновой в современной прозе / В. Толкачёва // Известия Волгоград. гос. пед.

- ун-та. – 2012. – Филологические науки. – Вып. № 11. – Т. 75. – С. 141-144. – Режим доступа: <http://cyberleninka.ru/article/n/uslovno-istoricheskie-ro-man-y-m-v-semyonovoy-v-sovremennoy-proze>
14. Фомин В. Варяги и варяжская Русь: К итогам дискуссии по варяжскому вопросу / В. Фомин. – М.: Русская панорама, 2005. – 488 с.
  15. Фроянов И. Исторические реалии в летописном сказании о призвании варягов / И. Фроянов // Вопросы истории. – 1991. – № 6. – С. 3-15.
  16. Saga Hákonar góða. – Режим доступа: <http://norse.ulver.com/src/konung/heimskringla/hakon-g/on1.html>

Анотація

А.А. Висоцький. Повість М. Семенової «Ведун»: літописний контекст авторської концепції витоків Русі

У статті розглядається повість М. Семенової «Ведун», в основу якої лягли події літописного «прикликання варягів». Публікація є спробою схарактеризувати особливості авторської актуалізації історичного дискурсу, використання в повісті літописних просторових і часових орієнтирів, специфіку відбору ранньосередньовічних реалій для конструювання образів і сюжетних картин. Звертається увага на сполучання документального начала і домислу в творі, відмічено, що предметом зображення у «Ведуне» стає особиста доля приватної людини в контексті історії. Підкреслюється, що використання ретроспекції як форми психологічного аналізу дозволяє М. Семеновій прояснити свою історичну концепцію. Стаття може бути корисною при уточненні авторського погляду на події IX ст. у його зв'язках з літописним джерелом і сучасними науковими версіями про роль і місце Верхньої Русі в східнослов'янській історії, при доповненні різноманітної картини інтерпретацій конкретної історичної епохи в художній літературі останніх десятиліть.

Ключові слова: художньо-історична проза, літопис, «прикликання варягів» у художній літературі, актуалізація історії, час і простір, домисел і документ, ретроспекція, контекст, авторська концепція, витоків Русі.

Аннотация

А.А. Высоккий. Повесть М. Семёновой «Ведун»: летописный контекст авторской концепции истоков Руси

В статье рассматривается повесть М. Семёновой «Ведун», в основу которой легли события летописного «призвания варягов». Публикация является

попыткой охарактеризовать особенности авторской актуализации исторического дискурса, использования в повести летописных пространственных и временных ориентиров, специфику отбора раннесредневековых реалий для конструирования образов и сюжетных картин. Обращается внимание на сочетание документального начала и домысла в произведении, отмечено, что предметом изображения в «Ведуне» становится личная судьба частного человека в контексте истории. Подчеркивается, что использование ретроспекции как формы психологического анализа позволяет М. Семёновой прояснить свою историческую концепцию. Статья может быть полезной при уточнении авторского взгляда на события IX в. в его связях с летописным источником и современными научными версиями о роли и месте Верхней Руси в восточнославянской истории, при дополнении многообразной картины интерпретаций конкретной исторической эпохи в художественной литературе последних десятилетий.

Ключевые слова: художественно-историческая проза, летопись, «призвание варягов» в художественной литературе, актуализация истории, время и пространство, домысел и документ, ретроспекция, контекст, авторская концепция, истоки Руси.

Summary

A.A. Vysotskiy. M. Semyonova's Novel «The Wizard»: annalistic context of the author's conception of origin of Ancient Rus

This article studies M. Semyonova's novel "The Wizard" based on events of annalistic "summoning of the Varangians". This publication is an attempt to characterize the features of author's actualization of a historical discourse, of using of annalistic regional and temporal reference points in the novel, of specifics of selection of early medieval realities for creating of images and subject representations. The attention is directed to a combination of documentary basis and fiction in the text, it is noted that the personal destiny of the private person in the context of history becomes a subject of the image in "The Wizard". It is emphasized that the using of flashback as a form of psychological analysis allows M. Semyonova to clarify her historical conception. This article can be useful at specification of the author's view on events of IX century in its connection with the annalistic source and modern scientific versions about the part and place of Upper Rus in Eastern Slavic history, at complementation of a diverse picture of interpretations of a concrete historical era in fiction of the last decades.

Key words: fictional and historical prose, chronicle, “summoning of the Varangians” in fiction, actualization of history, time and space, fiction and document, flashback, context, author’s conception.

Інформація про автора

Висоцький Андрій Анатолійович – кандидат філологічних наук, доцент загальноуніверситетської кафедри світової літератури та культури Херсонського державного університету; вул. 40 років Жовтня, 27, м. Херсон, 73000, Україна